

Monika Krakowska

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa

Uniwersytet Jagielloński

e-mail: skrakows@bilon.miks.uj.edu.pl

EUROPEJSKA PRZESTRZEŃ SZKOLNICTWA WYŻSZEGO [EUROPEAN HIGHER EDUCATION AREA]

Abstrakt: W artykule przedstawiono koncepcje przestrzeni szkolnictwa wyższego. Scharakteryzowane zostały elementy procesu bolońskiego kształtujące europejski obraz szkolnictwa wyższego oraz najważniejsze założenia reformy edukacyjnej w Europie. Rozwój przestrzeni szkolnictwa wyższego zależy obecnie od wykorzystywania nowych środków komunikacji, jak: Internet, e-testy, e-fora, wideokonferencje.

Abstract: The conception of higher education area was presented. The elements of Bologna process were presented and the most important foundations of educational reforms in Europe. The development of higher education are depends on use of new communication tools in the Internet, like e-tests, e-forums, videoconferences.

* *
*

Podpisanie Deklaracji Bolońskiej zapoczątkowało dynamiczne tworzenie się kompatybilnego, spójnego i konkurencyjnego europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego [Joint Declaration, dok.elekt.]. Precyzyjne określenie powyższego pojęcia jest trudne. W literaturze odnaleźć można wiele prób zdefiniowania samej przestrzeni, wywodzących się z różnych koncepcji, założeń teoretycznych i metodologicznych [Samotiuk 2000; Cackowski 1998; Wallis 1990; Wojciechowski 1998]. Istnieje kilka czynników kształtujących przestrzeń, takich jak ramy przestrzenne, właściwości zbioru, podziały społeczno-zawodowe w ramach przestrzeni, będące rezultatem pewnych działań, instytucjonalne przejawy realizacji działań, subiektywna więź kształtująca pewną całość.

Przestrzeń edukacyjną tworzy pewna zbiorowość, która reprezentuje określony typ społecznej organizacji, mającej określone formy społecznej interakcji i cechy socjopsychiczne poszczególnych jednostek [Ziółkowski 1965, s. 64]. Przestrzeń edukacyjna wpływa na kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego, ta zaś wywiera wpływ na kształt zajmowanej przestrzeni. Zmiana funkcji i wartości przestrzeni edukacyjnej może polegać na przemianach jej czynników, a także na zmianach wyobrażeń o tym obszarze [Wallis 1990, s. 26–27].

Istotną cechą realizacji Deklaracji Bolońskiej jest harmonizacja systemów edukacyjnych, ale nie ich ujednoczenie [KRUP, UKA 2004, s. 3]. Trudno jednak uzyskać jednakową aktywność ze strony decydentów, wpływających na kształt szkolnictwa. Wynika to z niemożności ogarnięcia przestrzeni w całości, lecz tworzenia indywidualnego i subiektywnego obrazu w poszczególnych państwach. Przedmiotem postrzegania i rozumienia przestrzeni edukacyjnej mogą być jej fragmenty – bezpośrednie instytucje, uniwersytety lub niektóre punkty, stanowiące pojedyncze działania. Im bardziej wyraziste i łatwo identyfikowane są elementy, tym obraz szkolnictwa staje się czytelniejszy. Jarosław Załęcki z Uniwersytetu Gdańskiego, powołując się na Jana Turowskiego, socjologa, omawiając koncepcje percepcji, podkreśla, że należy analizować, w jaki sposób jednostki postrzegają całość, co podoba się, co przeszkadza. Tylko takie społeczeństwo oraz przestrzeń, która je otacza, może być przekształcana [Załęcki 2003, s. 133–138].

W kształtowaniu się europejskiej przestrzeni edukacyjnej istotną rolę odgrywają nowe narzędzia komunikacji, wykorzystujące powszechnie dostępną sieć Internetu, dlatego należy uwzględnić pojęcie związane z przestrzenią komunikacji komputerowej. Podłoże cyfrowych technologii komunikowania się wiąże ze sobą formy symboliczne w jednym systemie kodów. Umożliwia to natychmiastową transmisję oraz powielanie informacji [Aptacy 2004, dok.elekt.]. Marc Poster z Uniwersytetu Kalifornia twierdzi, że funkcjonowanie technologii ICT [Information & Communication Technology], konstruuje tzw. „elektroniczną geografie”, zaś sam Internet stanowi nie tylko narzędzie do przesyłania danych, ale tworzy też przestrzeń społeczną [Poster 1995, dok.elekt.].

Ze względu na rolę szkolnictwa wyższego w procesie integracji europejskiej, przywiązuje się uwagę do wzrostu znaczenia uniwersytetów jako źródła postępu naukowego, gdzie tworzy się i przekazuje wiedzę [Wojnar 2003, s. 10].

Deklaracja Bolońska rozpoczęła prace zmierzające do harmonizacji europejskich systemów edukacji i kształtowania przestrzeni szkolnictwa wyższego w całej Europie. Kompaktybilna oraz spójna przestrzeń, inaczej struktura szkolnictwa wyższego, opiera się na zasadach przejrzystości (ang. *transparency*), porównywalności (ang. *comparability*) oraz stworzenia konkurencyjnego rynku. Prace związane z wprowadzeniem zmian nazwane są procesem bolońskim (ang. *Bologna process*), w ramach którego realizowane są założenia Deklaracji Bolońskiej. Inicjatywa stanowi próbę stworzenia ujednoczonej i zharmonizowanej, opartej na współpracy, postawy wobec problematyki związanej ze stworzeniem warunków do mobilności, dostosowania systemu edukacji do potrzeb na rynku, zwiększenia liczby zatrudnionych absolwentów, podniesienia atrakcyjności oraz konkurencyjności szkolnictwa wyższego w Europie [Kraśniewski, Macukow 2002, dok.elekt.]. W Deklaracji zawarto ideę stworzenia harmonijnej, europejskiej przestrzeni edukacyjnej, pozbawionej barier, zwiększającej mobilność oraz współpracę między instytucjami szkolnictwa wyższego. Harmonizacja edukacji ma zostać przeprowadzona z uwzględnieniem różnorodnych podstaw historycznych wpływających na kształt szkolnictwa wyższego w danym kraju. Deklaracja Bolońska, została podpisana przez ministrów 29 krajów na Uniwersytecie w Bolonii [Magna Carta, dok.elekt.].

Deklaracja Bolońska opiera się na trzech podstawowych zasadach:

- Uniwersytety stanowią autonomiczne politycznie, ideologicznie i gospodarczo instytucje, uwzględniając różne uwarunkowania historyczne i geograficzne poszczególnych państw.
- Nauka oraz badania są związane ze sobą nierozzerwalnie i tylko w taki sposób można przekazywać wiedzę.

• Swoboda badań naukowych oraz edukacji na uniwersytetach jest ich podstawowym elementem działalności i powinna być respektowana przez państwo, odpowiednie ministerstwo oraz władze danej uczelni [Wojnar 2004, s. 11].

Wspierając się na założeniach Deklaracji z Sorbony, ministrowie zadeklarowali koordynację polityki edukacyjnej w swoich krajach.

W rezultacie osiągnięte mają zostać najistotniejsze cele, takie jak:

• Przyjęcie systemu czytelnych i porównywalnych stopni, również przez wdrożenie Suplementu do Dyplomu, w celu promowania możliwości zatrudnienia obywateli oraz międzynarodowej konkurencyjności europejskiego systemu szkolnictwa wyższego.

• Przyjęcie systemu opartego głównie na dwóch cyklach: niższym – *undergraduate* oraz wyższym – *graduate*. Dostęp do drugiego cyklu wymaga pomyślnego ukończenia pierwszego etapu cyklu studiów, który może trwać minimum trzy lata. Stopień nadany po pierwszym cyklu będzie również uznawany na europejskim rynku pracy jako odpowiedni poziom kwalifikacji. Drugi etap powinien prowadzić do tytułu stopnia magistra – *master* i/lub doktora – *doktorate degree*.

• Ustalenie systemu punktów kredytowych, ECTS – stanowiącego odpowiedni środek promowania mobilności studentów. Punkty można zdobywać uwzględniając kształcenie przez całe życie, pod warunkiem, że są one uznane przez rekrutujące szkoły wyższe.

• Promocja mobilności przez pokonanie barier swobodnego przemieszczania się z uwzględnieniem:

a) studentów – celem jest umożliwienie dostępu do możliwości studiów oraz szkoleń,

b) nauczycieli, kadry naukowej oraz personelu administracyjnego – celem jest uznanie i waloryzacja okresów badań, nauczania i szkolenia, zrealizowanych w europejskim kontekście bez uszczerbku dla ich praw.

• Promocja współpracy europejskiej w zakresie zapewniania jakości, z uwzględnieniem opracowania porównywalnych kryteriów i metodologii.

• Promocja niezbędnych wymiarów szkolnictwa wyższego, współpracy międzyinstytucjonalnej, programów dotyczących mobilności oraz zintegrowanych programów nauczania, szkolenia, a także badań [Ministry of National Education 2004, dok. elektr.].

ZAKOŃCZENIE

Istnieje wiele nowych narzędzi, które są wykorzystywane w szkolnictwie wyższym. Rozwój różnych form kształcenia wymusza działania dostosowawcze ze strony uczelni oraz ze strony poszczególnych państw. Wzrasta znaczenie edukacji na odległość, której podstawą jest nauczanie polegające na samokształceniu, z wykorzystaniem dostarczonych materiałów dydaktycznych w oddaleniu od ośrodka edukacji. Dawniej tego typu nauczanie było realizowane z pomocą różnych środków komunikacji pomiędzy nauczycielem a uczniami (stosowano np. nauczanie korespondencyjne, nauczanie za pośrednictwem przekazu telewizyjnego). Obecnie doskonałym narzędziem edukacji na odległość jest wykorzystanie techniki komputerowej oraz łączności teleinformatycznej, którą zapewnia światowa sieć Internet. Wspomagać edukację mogą różne środki komunikacji z wykorzystaniem nowych technologii. Nie istnieją one samoistnie, lecz w mniejszym lub większym stopniu usprawniają procesy kształcenia. Nowe narzędzia i środki wspomagające edukację na odległość, takie jak uniwersytety wirtualne, biblioteki wirtualne, elektroniczne testy, metalaboratoria, wideokonferencje, *e-forum* oraz coraz częściej wykorzystywane tzw. *chat-room* – „pokoje dyskusyjne”, są istotne dla wspierania rozwoju edukacji wyższej w Europie poprzez wykorzystywanie dostępu

do Internetu. Rozwój ICT zwiększa efektywność nauki za pomocą internetowych platform edukacyjnych oraz umożliwia korzystanie z różnorodności, zharmonizowanych w wyniku procesu bolońskiego, europejskich systemów edukacji.

WYKORZYSTANE ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA

- Aptacy, P. (2004). Kulturowe przestrzenie Internetu, <http://venus.fil.us.edu.pl/film-imedia/aptacy/KultPI.html> [odczyt: 30.06.2004].
- Cackowski, Z. (1998). Osobliwości przestrzeni ludzkiego świata. W: Symotiuk, S.; G. Nowak, red. *Przestrzeń w nauce współczesnej*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, s. 31–44.
- Joint declaration on harmonisation of the architecture of the European higher education system (2003). http://www.aic.lv/rcc/Eng/new_d_cn/bologna/sorbon.html [odczyt: 30.06.2004].
- KRUP, UKA – Konferencja Rektorów Uniwersytetów Polskich, Uniwersytecka Komisja Akredytacyjna (2004). *Proces boloński i co dalej? Zbiór komunikatów, wytycznych i sugestii*. Poznań: Uniwersytet Adama Mickiewicza, 110 ss.
- The Magna Charta of University: Fundamental principles [dok.cłktr.] (2004). http://www.csib.org/BPC/docs/Archives/BPC001_Magna_Charta.html [odczyt: 30.06.2004].
- Ministry of National Education [dok.cłktr.] (2004). Joint declaration on harmonization of the architecture of the European higher education system. Paris, en Sorbonne, le 25 mai 1998, <http://www.sup.adc.education.fr/curo-pedu/gb/vcrt/declaration.html> [odczyt: 30.06.2004].
- Poster, M. (1995). CyberDemocracy: Internet and the Public Sphere, <http://www.hnet.uci.edu/mposter/writings/democ.html> [odczyt: 30.06.2004].
- Symotiuk, S. (1998). Filozoficzne aspekty problemu przestrzeni. W: Symotiuk, S.; G. Nowak, red. *Przestrzeń w nauce współczesnej*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, s. 9–29.
- Wallis, A. (1990). *Socjologia przestrzeni*. Warszawa: Niezależna Oficyna Wydawnicza, 228 ss.
- Wojciechowski, K.H. (1998). Koncepcje przestrzeni geografii humanistycznej. W: Symotiuk, S.; G. Nowak, red. *Przestrzeń w nauce współczesnej*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, s. 141–154.
- Wojnar, A. (2003). Jedność w różnorodności. *Alma Mater* nr 55 (grudzień), s. 10–13.
- Zachariasz, A.L. (2000). Przestrzeń kulturowa a pytanie o sposób jej istnienia i możliwość jej geometrii. W: Symotiuk, S.; G. Nowak, red. *Przestrzeń w nauce współczesnej*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, s. 109–124.
- Załęcki, J. (2003). Społeczny wymiar przestrzeni miasta. W: Zeno, M. red. *Małe miasta – Przestrzenie. Acta Collegii Suprasiliensis*. Supraśl: Stowarzyszenie Collegium Supralicense, s. 131–149.
- Ziółkowski J. (1965). *Urbanizacja, miasto, osiedle*. Warszawa: PWN, 279 ss.